

JUSTITSMINISTERIETS FORSKNINGSKONTOR
NOVEMBER 2010

Langvarige varetægtsfængslinger 2009

Til brug for Rigsadvokaten er der gennemført en undersøgelse af længerevarende varetægtsfængslinger. Det vil sige varetægtsfængslinger, der forud for dom i 1. instans har varet mere end tre måneder. Der er tidligere gennemført undersøgelser og udarbejdet rapporter vedrørende langvarige varetægtsfængslinger i årene 2000 til 2008. Nærværende rapport angår sager med langvarige varetægtsfængslinger, hvor der er faldet dom i 1. instans i 2009. Sigtet med undersøgelsen er at belyse udviklingen i antallet af langvarige varetægtsfængslinger og deres fordeling efter kriminalitetens art, politikreds m.v. I denne rapport vil der i særlig grad blive fokuseret på den lovændring, der trådte i kraft i 2008, og som indebar længstetider for de varetægtsfængslingen, hvor der ikke foreligger særlige omstændigheder.

1. Undersøgelsesmateriale

Datamaterialet er indsamlet af Rigsadvokaten på baggrund af den indberetningsordning, som siden 2000 har fastsat, at statsadvokaterne hvert år indberetter de arrestantsager, hvor varetægtsfængslingen overstiger tre måneder, og hvor der er faldet dom i 1. instans.

Indberetningen til Rigsadvokaten sker på et særligt skema, hvor der oplyses om sigtelsen og dommen og om antallet af sigtede i sagen. Såfremt personen sigtes for flere forhold, er det det forhold, der har den højeste strafferamme, der i denne undersøgelse er registreret som hovedsigtelsen.

I skemaet er der desuden oplyst om datoer for hændelser i sagen. Ud over datoen for varetægtsfængslingens påbegyndelse drejer det sig om datoen for en eventuel kendelse om mentalerklæring og for mentalerklæringens udfærdigelse, datoen for en eventuel forelæggelse for Retslægerådet og datoen for Retslægerådets udtalelse, datoen for en eventuel forelæggelse af tiltalespørgsmålet for statsadvokaten, datoen for statsadvokatens afgørelse af tiltalespørgsmålet og endelig datoen for anklageskriftet og for dom i 1. instans. Disse oplysninger indgår i undersøgelsen i det omfang, de kan

antages at have haft en betydning for varetægtsfængslingens længde. Det vil sige, at hændelser, der ligger før eller efter varetægtsfængslingen, ikke er inkluderet.

Skemaet fra Rigsadvokaten indeholder endvidere spørgsmål om, hvorvidt følgende forhold har haft betydning for varetægtsfængslingens varighed:

- *Sagens omfang eller karakter* (F.eks. omfattende efterforskning, et stort antal forhold, stort sagskompleks med mange sigtede, efterforskning i udlandet, indenretlige afhøringer etc.).
- *Mentalundersøgelse.*
- *Indhentelse af udtalelser eller foretagelse af undersøgelser* (F.eks. indhentning af undersøgelse fra Retskemisk Institut, Retsmedicinsk Institut, Kriminalteknisk Afdeling, Kriminalforsorgen, eller forelæggelse for Retslægerådet, forelæggelse for andre myndigheder, herunder Rigsadvokaten, statsadvokaten, visitationsudvalget, kommunale myndigheder, Udlændingsservice eller andre myndigheder mv.).
- *Politiet eller anklagemyndighedens forhold* (Ressourceproblemer, omfordeling, manglende forkyndelse etc.).
- *Domstolenes forhold* (Berammelsesproblemer, brug af sættestemmer, anteciperet bevisførelse, kendelser mv.).
- *Sigtede og/eller forsvarerens forhold* (Skiftende forklaringer, manglende samarbejde, skift af forsvarer, berammelsesproblemer etc.).
- *Medsigtedes forhold* (Skiftende forklaringer, manglende samarbejde etc.).
- *Vidners forhold* (Udeblivelse, forkyndelsesproblemer etc.).
- *Andre årsager.*

Oplysningerne fra Rigsadvokatens skemaer er indtastet og databehandlet i Justitsministeriets Forskningskontor. Såfremt der har manglet oplysninger, er disse så vidt muligt søgt indhentet via Kriminalregisteret.

Efter frasortering af fejltagtigt indberettede sager, f.eks. varetægtsfængslinger under 3 måneder, sager med dom i 1. instans i andre år end i 2009 eller sager, der har ført til tiltalefrafald m.v., består det endelige undersøgelsesmateriale for år 2009 af 790 varetægtsfængslinger.

I 55 af sagerne har den sigtede ikke været varetægtsfængslet i et uafbrudt forløb frem til dom i 1. instans. Det kan enten skyldes, at vedkommende er flygtet, eller at vedkommende er løsladt før dom. Disse sager vil kun i begrænset omfang indgå i analyserne vedrørende varigheden af forskellige hændelser, da den afbrudte varetægtsfængsling bevirker, at det ikke altid er muligt sikkert at fastslå, hvorvidt de forskellige hændelser er indtruffet, mens vedkommende har været varetægtsfængslet.

I en tidligere rapport er der gjort opmærksom på, at undersøgelsesmaterialet for år 2000 antagelig er mangelfuldt. De udviklingsanalyser, der er foretaget, vil derfor alene omfatte årene 2001 til 2009.

2. Generel beskrivelse af langvarige varetægtsfængslinger i 2009

Af tabel 1 ses, hvilke hovedsigtelser der ligger bag de langvarige varetægtsfængslinger set i forhold til varetægtsfængslingens længde.

Tabel 1. Varetægtsfængslinger fordelt efter kriminalitetens art og varighed, 2009.

	Over 3 mdr. til og med 4 mdr.	Over 4 mdr. til og med 5 mdr.	Over 5 mdr. til og med 6 mdr.	Over 6 mdr. til og med 9 mdr.	Over 9 mdr. til og med et år.	Over et år	I alt (N)	I alt (%)	Gennemsnitlig varighed (dage)
Alvorligere seksualforbrydelser	11	10	12	7	4	5	49	6	198
Øvrige seksualforbrydelser	3	3	2	0	0	0	8	1	134
Manddrab og forsøg herpå	3	2	6	14	20	11	56	7	280
Alvorligere voldsforbrydelser	52	35	24	36	7	9	163	21	171
Øvrige voldsforbrydelser	8	5	4	4	2	0	23	3	162
Brandstiftelse	9	9	6	13	9	2	48	6	202
Røveri	60	64	27	52	17	12	232	29	180
Ejendomsforbrydelser i øvrigt	30	27	15	15	5	0	92	12	150
Narkotikaforbrydelser	26	17	10	20	9	19	101	13	223
Øvrige lovovertrædelser	8	6	4	0	0	0	18	2	128
I alt (N)	210	178	110	161	73	58	790	100	187
I alt (%)	27	23	14	20	9	7	100		

Kategorien 'Alvorlige seksualforbrydelser' omfatter voldtægt, incest og seksualforbrydelser over for børn under 12 år. Det kan nævnes, at alle de øvrige seksualforbrydelser angår forbrydelser mod børn under 15 år. Af de i alt 56 varetægtsfængslinger vedrørende manddrab eller forsøg herpå angår 59 pct. (33) forsøg på manddrab.

'Alvorlige voldsforbrydelser' inkluderer, ud over §§ 245-246, trusler mod vidner m.v. (§ 123), menneskesmugling under skærpnde omstændigheder (§ 125 a), fareforvoldelse (§ 252), frihedsberøvelse efter § 261, stk. 2, og trussel på livet (§ 266). Ti af de 23 varetægtsfængslingerne for 'Øvrige voldsforbrydelser' vedrører vold o.l. mod offentlig myndighed, mens de resterende angår simpel vold (§ 244).

19 af de 48 varetægtsfængslinger for brandstiftelse vedrører § 180. Andelen af varetægtsfængslinger for røveri, der er klassificeret som groft røveri (§ 288, stk. 2), udgør lidt under en sjettedel af samtlige røverier.

Godt to tredjedele af de 92 varetægtsfængslinger for øvrige ejendomsforbrydelser angår tyveri, mens det både er 12 pct., der vedrører dokumentfalsk og afpresning. Dertil kommer fire varetægtsfængslinger for brugstyveri, tre for bedrageri, to for hæleri og én for uberettiget anvendelse m.v. af betalingsmiddel (§ 301).

De varetægtsfængslinger, der har med narkotikaforbrydelser at gøre, vedrører i alle tilfælde § 191.

15 af de 18 varetægtsfængslinger for øvrige lovovertrædelser angår overtrædelse af straffelovens bestemmelse om våben og sprængstof (§ 192 a). De resterende tre sager angår henholdsvis udgivelse af falske penge (§ 167), våbenloven og udlændingeloven (menneskesmugling).

Det ses videre af tabel 1, at en stor del af de langvarige varetægtsfængslinger vedrører røveri og alvorlige voldsforbrydelser, idet halvdelen varetægtsfængslingerne angår disse kriminalitetsformer. Sigtelser for narkotikaforbrydelser og ejendomsforbrydelser i øvrigt forekommer også relativt hyppigt i de sager, der har ført til langvarige varetægtsfængslinger.

Den gennemsnitlige længde af varetægtsfængslingerne er på 187 dage, hvilket svarer til lidt over 6 måneder. Varetægtsfængslinger for 'manddrab eller forsøg herpå' har den længste gennemsnitlige varighed – knap 9½ måneder – mens varetægtsfængslingerne for sager i kategorien 'øvrige lovovertrædelser' har den korteste gennemsnitlængde – nemlig 128 dage eller godt 4 måneder.

Den nederste række i tabel 1 fortæller, at lidt over én fjerdedel af de langvarige varetægtsfængslinger har varet højst fire måneder, mens 7 pct. har varet mere end ét år. Af de i alt 58 varetægtsfængslinger, som har varet mere end ét år, overskrider 10 af dem 1½ år. Den længste varetægtsfængsling har varet i 22 måneder og vedrører røveri mod person i egen bolig samt 9 bisigtelser. Sagens kompleksitet, mentalundersøgelse og indhentelse af andre undersøgelser angives som årsag til, at varetægtsfængslingen har været så langvarig.

Ved siden af de hovedsigtelser, der er omfattet af tabel 1, er 602 af de varetægtsfængslede sigtet for andre former for lovovertrædelser, jf. tabel 2. Det er formentlig ikke i alle tilfælde oplyst om eventuelle bisigtelser, hvorfor tallet må betragtes som et minimum. Det skal understreges, at det reelle antal bisigtelser er større end det, der fremgår af tabel 2, idet tabellen alene oplyser om, hvor mange forskellige paragraffer sigtelsen omfatter, og ikke antallet af sigtelser for samme paragraf.

Tabel 2. Antal bisigtelser for andre former for kriminalitet, 2009.

	Antal	Procent
Ingen bisigtelser	188	24
En bisigtelse	157	20
To bisigtelser	128	16
Tre bisigtelser	106	13
Fire eller flere bisigtelser	211	27
I alt	790	100

Det fremgår videre af tabel 2, at lidt over hver fjerde af de varetægtsfængslede er sigtet for mere end tre andre former for lovovertrædelser end den, hovedsigtelsen angår.

Mens tabel 1 oplyser, hvad den varetægtsfængslede er sigtet for, oplyser tabel 3 om, i hvilket omfang der er overensstemmelse mellem det, personen er sigtet for, og det, vedkommende dømmes for. Overensstemmelse mellem sigtelser og det, personen dømmes for, vurderes både ud fra hovedforholdet og ud fra de bisigtelser, der er omfattet af sagen.

Af tabellen ses, at der i knap 60 pct. af sagerne er fuld overensstemmelse mellem det, der er sigtet for, og det, der dømmes for. I yderligere 3 pct. er der, så vidt det kan skønnes, antagelig også overensstemmelse. Desuden er der i 19 pct. af sagerne overensstemmelse mellem hovedsigtelsen og det hovedforhold, som vedkommende dømmes for, men ikke mellem de bisigtelser, der sigtes og dømmes for. I en mindre andel af sagerne, 6 pct., er vedkommende dømt for én eller flere af bisigtelserne, men ikke for hovedsigtelsen.

Tabel 3. Er personen dømt for det samme, som vedkommende er sigtet for?, 2009.

	Antal	Procent
Ja i alle tilfælde	456	58
Ja, antagelig*	26	3
Ja, for hovedsigtelsen, men ikke samme/samtliges bisigtelser	151	19
Ja, for hovedsigtelsen, men ingen af bisigtelserne	16	2
Ja, for bisigtelsen/erne, men ikke for hovedsigtelsen	46	6
Dømt for handling, men efter mildere bestemmelse	58	7
Dømt for handling, men efter grovere bestemmelse	5	1
Nej, i intet tilfælde er der overensstemmelse	32	4
I alt	790	100

* I disse tilfælde er personen dømt for hovedsigtelsen, men på grund af mangelfuldt udfyldte indberetningsskemaer er det uvist, om personen også er dømt for alle biforholdene.

Det ses videre af tabellen, at personen i 58 af sagerne (7 pct.) for så vidt er dømt for samme hovedforhold, som vedkommende er sigtet for, men der er dømt efter en mildere paragraf end den, sigtelsen angår. En del af disse sager – 16 – angår sigtelser for forsøg på manddrab, hvor personen i de fleste tilfælde ender med at blive dømt for vold (typisk § 245). Videre er der i tre af de sager, hvor der er sigtet for manddrab, dømt efter en mildere paragraf (§ 245 og § 246).

I fem tilfælde går ændringen fra sigtelsen til dom den modsatte vej, idet vedkommende er dømt efter en strengere bestemmelse end den, der fremgår af sigtelsen. Det drejer sig blandt andet om to sigtelser for grov vold efter § 245, hvor der dømmes for henholdsvis grov vold under særlig skærpende omstændigheder (§ 246) og for at have forvoldt fare for liv og førlighed.

I 20 af de 32 sager, hvor der slet ikke er overensstemmelse mellem sigtelserne og det, vedkommende er dømt for, skyldes dette, at vedkommende er blevet frifundet.

Af tabel 4 ses, hvilken straf de varetægtsfængslede idømmes i 1. instans. Langt hovedparten af dommene – nemlig 81 pct. – er ubetingede fængselsstraffe, herunder kombinationsdomme. Størstedelen af de resterende domme er foranstaltningsdomme.

Tabel 4. Varetægtsfængslinger fordelt efter straffens art (dom i 1. instans), 2009.

	Antal	Procent
Ubetinget fængselsstraf i øvrigt	595	75
Kombinationsdom	45	6
Betinget fængselsstraf	4	1
Foranstaltningsdom	111	14
Forvaring	4	1
Ungdomssanktion	7	1
Bøde	4	1
Frifindelse	20	3
I alt	790	100

I to ud af de fire sager, der er endt med forvaring, er de pågældende dømt for voldtægt. De to andre tilfælde drejer sig dels om anden kønslig omgang med barn under 12 år (§ 224) og særligt farligt røveri. Tabel 4 viser i øvrigt, at fire sager er endt med bøde, og at syv sager er endt med en ungdomssanktion. Desuden er der som tidligere nævnt sket frifindelse i 20 sager.

Knap 40 pct. af de ubetingede domme er udmålt til maksimalt ét års fængsel, mens yderligere én fjerdedel er udmålt til maksimalt to år, jf. tabel 5. I 11 pct. af sagerne er straffen udmålt til mere end fem års fængsel. Den gennemsnitlige længde af de idømte ubetingede fængselsstraffe var i 2009 på 28,8 måneder.

Tabel 5. Ubetingede domme fordelt efter straffens længde, 2009.¹

	Antal	Procent
Op til 1 år	252	39
Mere end 1 år til og med 2 år	159	25
Mere end 2 år til og med 3 år	85	13
Mere end 3 år til og med 5 år	74	12
Mere end 5 år til og med 7 år	32	5
Mere end 7 år til og med 10 år	22	3
Mere end 10 år	16	3
I alt	640	100

Med hensyn til de fængslede alder kan det nævnes, at 42 af dem var under 18 år, da varetægtsfængslingen påbegyndtes.² Heraf var syv personer 15 år, 15 var 16 år og 20 var 17 år, da de påbegyndte den langvarige varetægtsfængsling.

I øvrigt kan om de langvarige varetægtsfængslinger i 2009 nævnes,

- at der i 259 (32 pct.) af dem er gennemført en mentalundersøgelse, og i 13 af disse sager er der udarbejdet mere end én mentalerklæring,
- at der i 85 (11 pct.) af sagerne er sket forelæggelse for Retslægerådet,³
- at tiltalspørgsmålet har været forelagt statsadvokaten i 258 (36 pct.) af sagerne,⁴
- at der i 473 (60 pct.) af sagerne var én eller flere medsigtede.

3. Udviklingen i antallet af langvarige varetægtsfængsling

For årene 2001-2009 er der samlet oplyst om i alt 5.568 langvarige varetægtsfængslinger. Som det fremgår af tabel 6, er antallet af langvarige varetægtsfængslinger steget ganske markant frem til 2005 (med 61 pct.). Herefter er der frem til 2007 sket et fald på 16 pct., mens der fra 2007 til 2009 igen er sket en markant stigning – fra 620 til 790 langvarige varetægtsfængslinger, hvilket svarer til en stigning på 28 pct. Stigningen er især stor fra 2008 til 2009 (på 16 pct.).

På samme måde er der fra 2001 til 2005 en stigning i det samlede antal dage i langvarig varetægtsfængsling (på 60 pct.) efterfulgt af et stort fald fra 2005 til 2006 og et mindre fald fra 2006 til 2007. Derpå sker der atter en stigning – særligt fra 2008 til 2009.

Det ses videre af tabellen, at den gennemsnitlige længde af de langvarige varetægtsfængslinger var betydeligt lavere i 2009 end i de foregående år. Det er således alene stigningen i antallet af vare-

¹ Tabellen inkluderer længden af den ubetingede del af kombinationsdomme.

² Antallet af unge under 18 år kan reelt være lidt større, idet oplysninger om alder på den sigtede ikke i alle tilfælde er oplyst.

³ I 11 tilfælde har sagen været forelagt Retslægerådet mere end én gang.

⁴ I 21 sager er dette sket mere end én gang.

tægtsfængslinger, der har medført væksten fra 136.913 til 148.083 dage i langvarig varetægtsfængsling fra 2008 til 2009. Den lovændring, der blev gennemført i 2008, jf. senere, kan muligvis have haft en betydning for, at de langvarige varetægtsfængslinger i 2009 gennemgående var kortere end i de tidligere år.

Tabel 6. Langvarige varetægtsfængslinger fordelt efter varighed og år, 2001-2009.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
> 3 til 4 mdr.	98	95	119	138	176	171	130	136	210
> 4 til 5 mdr.	76	103	108	105	119	116	143	144	173
> 5 til 6 mdr.	49	69	86	61	80	94	71	101	108
<i>I alt > 3 til 6 mdr.</i>	<i>223</i>	<i>267</i>	<i>313</i>	<i>304</i>	<i>375</i>	<i>381</i>	<i>344</i>	<i>381</i>	<i>491</i>
> 6 til 9 mdr.	79	111	126	113	153	136	126	175	165
> 9 til 12 mdr.	67	74	50	72	84	61	67	66	77
<i>I alt > 6 til 12 mdr.</i>	<i>146</i>	<i>185</i>	<i>176</i>	<i>185</i>	<i>237</i>	<i>197</i>	<i>193</i>	<i>241</i>	<i>242</i>
> 1 år til 1 ½ år	74	40	68	69	79	68	70	49	46
> 1 ½ år til 2 år	3	9	11	12	12	11	10	7	11
> 2 år	0	15	3	2	14	0	3	1	0
<i>I alt over 1 år</i>	<i>77</i>	<i>64</i>	<i>82</i>	<i>83</i>	<i>105</i>	<i>79</i>	<i>83</i>	<i>57</i>	<i>57</i>
I alt	446	516	571	572	717	657	620	679	790
Gennemsnitlig varighed (dage)	229	230	219	222	228	206	216	202	187
Det samlede antal dage	101.944	118.637	125.255	126.726	163.511	135.561	133.772	136.913	148.083

Af tabel 7 fremgår, at fordelingen af varetægtsfængslinger efter arten af den kriminalitet, som hovedsigtelsen angår, varierer lidt år for år. Der har været en ujævn, men dog tydeligt stigende tendens i andelen af langvarige varetægtsfængslinger, der angår alvorlige voldsforbrydelser. Der er endvidere en tendens til fald i andelen af fængslinger, der angår manddrab og forsøg herpå.

Det bemærkes, at antallet af langvarige varetægtsfængslinger for narkotikaforbrydelser både i 2008 og 2009 er betydeligt lavere end i de foregående år.

Nederst i tabel 7 er vist, hvor stor en andel de langvarige varetægtsfængslinger udgør af samtlige varetægtsfængslinger. Udviklingen følger den, der er set for antallet af langvarige varetægtsfængslinger, nemlig en vækst i andelen frem til 2005, et fald fra 2005 til 2007, hvorefter andelen stiger.⁵ I 2009 udgjorde andelen af de langvarige varetægtsfængslinger 12,1 pct. af samtlige varetægtsfængslinger.

⁵ Det bemærkes, at mens langvarige varetægtsfængslinger angår det år, de afsluttes, angår samtlige varetægtsfængslinger det år, de påbegyndes.

Tabel 7. Langvarige varetægtsfængslinger fordelt efter kriminalitetens art og år samt andel af samtlige varetægtsfængslinger, 2001-2009.

		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Alvorlige seksualforbrydelser	Antal	33	35	30	30	31	44	38	50	49
	%	7	7	5	5	4	7	6	7	6
Øvrige seksualforbrydelser	Antal	7	9	8	6	7	8	6	6	8
	%	2	2	1	1	1	1	1	1	1
Manddrab og forsøg herpå	Antal	80	55	89	78	69	86	62	89	56
	%	18	11	16	14	10	13	10	13	7
Alvorlige voldsforbrydelser	Antal	34	53	79	80	91	113	91	130	163
	%	8	10	14	14	13	17	15	19	21
Voldsforbrydelser i øvrigt	Antal	8	10	18	21	18	12	17	11	23
	%	2	2	3	4	3	2	3	2	3
Brandstiftelse	Antal	27	49	32	29	44	45	39	51	48
	%	6	9	6	5	6	7	6	8	6
Røveri	Antal	111	135	128	116	159	132	115	167	232
	%	25	26	22	20	22	20	19	25	29
Ejendomsforbrydelser i øvrigt	Antal	42	44	66	73	78	71	74	69	92
	%	9	9	12	13	11	11	12	10	12
Narkotikaforbrydelser	Antal	94	125	117	135	217	141	162	98	101
	%	21	24	20	24	30	21	26	14	13
Øvrige lovovertrædelser	Antal	10	1	4	4	3	5	16	8	18
	%	2	0	1	1	0	1	3	1	2
I alt	Antal	446	516	571	572	717	657	620	679	790
	%	100	100	100	100	100	100	100	100	100
<i>Samtlige varetægtsfængslinger</i>	<i>Antal</i>	<i>5.839</i>	<i>6.086</i>	<i>6.202</i>	<i>5.907</i>	<i>5.762</i>	<i>5.919</i>	<i>5.919</i>	<i>6.124</i>	<i>6.509</i>
<i>Andel langvarige varetægtsfængslinger</i>	<i>%</i>	<i>7,6</i>	<i>8,5</i>	<i>9,2</i>	<i>9,7</i>	<i>12,4</i>	<i>11,1</i>	<i>10,5</i>	<i>11,1</i>	<i>12,1</i>

Væksten på i alt 111 langvarige varetægtsfængslinger fra 2008 til 2009 beror primært på en vækst i langvarige varetægtsfængslinger for røveri, øvrige ejendomsforbrydelser samt alvorlige voldsforbrydelser. Spørgsmålet er, om denne vækst kan forklares med en stigning i omfanget af sager på disse områder.

For så vidt angår røveri, må spørgsmålet besvares med et ja. Der er således sket en markant vækst i røverianmeldelser fra 2007 til 2009 – på 34 pct. Ikke mindst anmeldelser af røveri af særlig farlig karakter er vokset, idet der fra 2007 til 2009 er sket en tilvækst på næsten 60 pct. Til sammenligning kan nævnes, at den øgning, der har været i antal langvarige varetægtsfængslinger fra 2008 til 2009 for røveri er på 39 pct.

Også for de øvrige ejendomsforbrydelser, der har medført langvarige varetægtsfængslinger, har der været en stigning i antallet af anmeldelser fra 2007 til 2009, nemlig en vækst på omkring 15 pct. Væksten i de langvarige varetægtsfængslinger er dog noget større, nemlig på 1/3.

Med hensyn til alvorligere voldsforbrydelser er der derimod ikke tale om en vækst, idet antallet af alvorlige voldsforbrydelser stort set er det samme i årene 2007-2009. For den mindre alvorlige vold er der tale om et fald i antallet af anmeldelser.

Af tabel 8 ses fordelingen af langvarige varetægtsfængslinger efter politikreds samt andelen af langvarige varetægtsfængslinger i forhold til samtlige varetægtsfængslinger for årene 2001-2009. For sammenlignelighedens skyld er tidligere politikredse slået sammen til de nye for årene 2001 til 2006.

Tabel 8. Langvarige varetægtsfængslinger i antal og procentandel af samtlige varetægtsfængslinger fordelt efter politikreds og år, 2001-2009.

		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Nordjylland	Antal	21	56	37	22	19	33	38	72	47
	%	7	17	12	7	6	10	15	24	13
Østjylland	Antal	35	30	48	50	85	54	51	30	34
	%	8	7	10	10	20	11	13	6	7
Midt og Vestjylland	Antal	20	17	26	22	28	33	22	71	64
	%	6	5	7	7	9	10	6	18	15
Sydøstjylland	Antal	29	37	53	48	28	32	56	47	85
	%	8	8	12	14	9	9	19	14	16
Syd- og Sønderjylland	Antal	21	35	46	34	26	46	45	42	54
	%	4	7	10	7	5	8	9	8	10
Fyn	Antal	57	85	67	80	87	64	40	48	65
	%	11	16	13	17	19	15	10	12	15
Sydsjælland og Lolland-Falster	Antal	61	26	53	71	66	94	71	62	119
	%	14	5	10	13	14	20	15	15	29
Midt- og Vestsjælland	Antal	28	33	50	32	26	51	42	82	93
	%	6	7	10	8	7	13	11	21	19
Nordsjælland	Antal	30	33	31	43	56	51	41	54	60
	%	6	7	6	9	13	10	10	12	11
Københavns Vestegn	Antal	30	29	43	27	48	56	51	37	49
	%	8	7	9	6	10	12	11	8	11
København	Antal	112	132	117	134	246	135	161	130	116
	%	7	9	8	9	15	9	8	7	6
Bornholm	Antal	2	3	0	9	2	8	2	4	4
	%	5	6	0	29	5	27	6	54	10
I alt	Antal	446	516	571	572	717	657	620	679	790
	%	8	8	9	10	12	11	10	11	12

I forhold til samtlige varetægtsfængslinger i 2009 varierer andelen af langvarige varetægtsfængslinger en del mellem politikredse – fra 29 pct. i Sydsjælland og Lolland-Falster Politi til 6 pct. i Københavns Politi. I øvrigt viser tabellen, at andelen af varetægtsfængslinger, der er langvarige, varierer ganske meget i den undersøgte periode i langt de fleste politikredse. Samlet set tyder på, at fordelingen af komplicerede og alvorlige sager, der kan føre til langvarige varetægtsfængslinger, er ujævn både tidsmæssigt og geografisk.

4. Lovændring i 2008

Den 1. juli 2008 trådte en lovændring, der blandt andet vedrører varetægtsfængsling, i kraft.⁶ Lovændringen indebærer, at en person ikke må varetægtsfængsles i et sammenhængende tidsrum på mere end seks måneder, når sigtelsen angår en lovovertrædelse, som ikke kan medføre fængsel i 6 år. For øvrige lovovertrædelser må varetægtsfængslingen ikke overskride ét år, jf. retsplejelovens § 768 a. For personer under 18 år må varetægtsfængslingen dog ikke overstige fire måneder i tilfælde af sigtelse for en lovovertrædelse, der ikke kan medføre fængsel i 6 års fængsel, mens længstetiden i øvrige tilfælde er sat til otte måneder. I de tilfælde, hvor retten finder, at der foreligger særlige omstændigheder, kan disse grænser dog overskrides.

I alt 97 eller 13 pct. af de langvarige varetægtsfængslinger i 2009 overskrider de tidsgrænsen, der blev indført med lovændringen i 2008.⁷ Med henblik på at undersøge, hvad der kan ligge bag dette, foretages i det følgende forskellige analyser, der kan belyse forskelle mellem varetægtsfængslinger, der holder sig inden for den angivne tidsramme, og varetægtsfængslinger, der ikke gør det.

Indledningsvis skal der dog foretages en sammenligning med de langvarige varetægtsfængslinger i 2007.

4.1. Varetægtsfængslinger før og efter lovændringen

Med henblik på at vurdere betydningen af lovændringen vil de langvarige varetægtsfængslinger i 2009 blive sammenlignet med de langvarige varetægtsfængslinger i 2007, altså året inden lovændringen. Det centrale ved denne sammenligning er spørgsmålet om, hvorvidt lovændringen har indebåret, at en større andel af de langvarige varetægtsfængslinger afsluttes inden udløbet af de tidsrum, lovændringen medførte.

I nogle ganske få sager fra 2007 er det dog ikke muligt at vurdere, om kravet om, at det skal dreje sig om varetægtsfængsling i et sammenhængende tidsrum, er opfyldt, idet selve indberetningsskemaerne efterfølgende er makuleret. Det drejer sig om i alt fire sager for 2007. Af hensyn til sammenligneligheden anvendes derfor ved sammenligningen samme kriterier for sagerne i 2009. Det er dette, der er årsagen til, at sammenligningen i tabel 9 og 10 omfatter i alt 99 sager fra 2009, der overstiger de i loven angivne tidsrum, i stedet for – som tidligere nævnt – 97 sager. Disse meget få sager influerer dog ikke på det samlede billede.

⁶ Lov nr. 493 af 16. juni 2008.

⁷ I beregningsgrundlaget samt de følgende analyser indgår alene de varetægtsfængslinger for 2009, der er påbegyndt efter lovændringen trådte i kraft. Det drejer sig om i alt 776 sager.

Tabel 9 angår varetægtsfængslinger for personer på 18 år og derover. Det fremgår, at det efter lovændringen er en større andel af de langvarige varetægtsfængslinger, der angår lovovertrædelser med en strafferamme på under 6 år, som varer mere end 6 måneder, mens andelen af de øvrige varetægtsfængslinger, der overstiger grænsen på 12 måneder, er mindre efter end før lovændringen. Samlet set er det kun en lidt større andel af de langvarige varetægtsfængslinger i 2009 sammenlignet med 2007, som ikke overstiger de i loven angivne tidsgrænser.

Tabel 9. Antal langvarige varetægtsfængslinger for personer på 18 år og derover samt procentandel (i parentes) af det samlede antal fordelt efter højeste strafferamme og varighed, 2007 & 2009.

		2007	2009
Strafferamme < fængsel i 6 år	varetægtsfængsling ≤ 6 måneder	76 (84 %)	102 (70 %)
	varetægtsfængsling > 6 måneder	15 (16 %)	43 (30 %)
Strafferamme ≥ fængsel i 6 år	varetægtsfængsling ≤ 12 måneder	398 (84 %)	541 (92 %)
	varetægtsfængsling > 12 måneder	76 (16 %)	49 (8 %)
I alt	varetægtsfængsling ≤ tidsgrænse	474 (84 %)	643 (87 %)
	varetægtsfængsling > tidsgrænse	91 (16 %)	92 (13 %)

Tabel 10 viser den tilsvarende sammenligning for varetægtsfængslinger vedrørende sigtede under 18 år. Af tabellen fremgår, at en enkelt varetægtsfængsling for 2009, der angår lovovertrædelser med en strafferamme under 6 år, er længere end fire måneder, og at kun en mindre del af de varetægtsfængslinger, der angår lovovertrædelser med en højere strafferamme, overstiger otte måneder. Samlet set er det 17 pct. af varetægtsfængslingerne i 2009, der er længere end de angivne grænser, mod 22 pct. i 2007.

Tabel 10. Langvarige varetægtsfængslinger for personer under 18 år i antal og procentandel (i parentes) af det samlede antal fordelt efter højeste strafferamme og varighed, 2007 & 2009.

		2007	2009
Strafferamme ≤ fængsel i 6 år	varetægtsfængsling ≤ 4 måneder	3 (75 %)	0 (0 %)
	varetægtsfængsling > 4 måneder	1 (25 %)	1 (100 %)
Strafferamme > fængsel i 6 år	varetægtsfængsling ≤ 8 måneder	40 (78 %)	34 (85 %)
	varetægtsfængsling > 8 måneder	11 (22 %)	6 (15 %)
I alt	varetægtsfængsling ≥ tidsgrænse	43 (78 %)	34 (83 %)
	varetægtsfængsling > tidsgrænse	12 (22 %)	7 (17 %)

Ud af samtlige langvarige varetægtsfængslinger i 2009 er det 13 pct., der overskrider den tidsgrænse, der blev indført i 2008. Ved brug af tilsvarende kriterier drejer det sig om 17 pct. i 2007.

4.2. Hændelser i sagsforløbet

En del af forklaringen på, at nogle varetægtsfængslinger overskrider tidsgrænsen, kan være, at der i forbindelse med disse varetægtsfængslinger hyppigere forekommer hændelser, der kan være med til at forlænge varetægtsfængslingen. Det kan f.eks. dreje sig om gennemførelse af en mentalundersøgelse, forelæggelse af sagen for Retslægerådet og/eller forelæggelse af tiltalespørgsmålet for statsadvokaten. Hvorvidt det forholder sig på denne måde fremgår af tabel 11.

Tabel 11. Hændelser i antal og procentandele fordelt efter, hvorvidt sagen er holdt inden for eller uden for tidsrammen, 2009.⁸

	Inden for tidsrammen		Uden for tidsrammen		I alt	
	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.
Mentalundersøgelse	194	30 %	33	36 %	227	31 %
Forelæggelse for Retslægerådet	44	7 %	21	23 %	65	9 %
Forelæggelse for statsadvokaten	176	28 %	43	49 %	219	30 %

Det ses af tabellen, at for alle tre typer hændelser forekommer disse hyppigere blandt de varetægtsfængslinger, der har været længere end den angivne tidsgrænse, end for de øvrige varetægtsfængslinger. Det tyder på, at disse hændelser har en betydning for, at nogle varetægtsfængslinger overstiger den tidsgrænse, der blev fastsat i 2008.

4.3. Den gennemsnitlige varighed af hændelser i sagsforløbet

En anden mulig forklaring på, at nogle varetægtsfængslinger varer længere end den frist, der er fastsat i retsplejelovens § 768 a, kan være, at de undersøgelser, forelæggelser m.v., der skal foretages under varetægtsfængslingen, af den ene eller den anden grund tager længere tid end sædvanligt.

Dette spørgsmål er belyst i tabel 12, der viser den gennemsnitlige varighed af de forskellige forhold, der kan forekomme under varetægtsfængslingen. Som det fremgår, så er den gennemsnitlige varighed for alle de forhold, der er undersøgt, længere for de varetægtsfængslinger, der ikke overholder tidsfristen, end for de øvrige. I særlig grad synes tiden fra anklageskriftets udfærdigelse til dommen

⁸ I denne tabel såvel som i tabel 12 indgår alene de sager, som ikke har været afbrudt på grund af undvigelse m.v., men er fortsat uafbrudt frem til dom i 1. instans. Desuden er sager i de relevante tabelceller ekskluderet, hvis den varetægtsfængslede er blevet mentalundersøgt mere end én gang, hvis sagen er forelagt Retslægerådet mere end én gang, eller hvis sagen er forelagt Statsadvokaten mere end én gang.

i 1. instans samt varigheden af sagsbehandlingen hos statsadvokaten at bidrage til, at nogle varetægtsfængslinger ikke overholder tidsgrænsen.

Tabel 12. Den gennemsnitlige varighed (i dage) af hændelser m.v., 2009.

	Inden for tidsrammen		Uden for tidsrammen		Forskel i varighed
	Antal vf.	Gnsn. dage	Antal vf.	Gnsn. dage	
Antal dage fra varetægtsfængslingens påbegyndelse til kendelse om mentalundersøgelse	170	31	29	74	+ 43 dage
Varighed for udarbejdelse af mentalundersøgelse	166	77	25	112	+ 35 dage
Antal dage fra mentalundersøgelsens afslutning til forelæggelse for Retslægerådet	34	23	12	27	+ 4 dage
Varighed for udarbejdelse af Retslægerådets udtalelse	29	35	12	51	+ 16 dage
Varighed af sagsbehandlingen hos statsadvokaten	152	25	36	88	+ 63 dage
Antal dage fra statsadvokatens afgørelse af tiltale-spørgsmålet til anklageskriftets udarbejdelse	126	6	30	17	+ 11 dage
Antal dage fra anklageskriftets udfærdigelse til dom i 1. instans	519	60	73	112	+ 52 dage

Meget tyder dermed på, at varigheden af forskellige hændelser, undersøgelser m.v. bidrager til, at nogle varetægtsfængslinger overskrider de tidsgrænser, der blev indført i 2008.

4.4. Antal medsigtede

Oplysninger om antallet af medsigtede forefindes også i datamaterialet. Spørgsmålet er, om dette forhold kan være med til at forklare, at nogle varetægtsfængslinger overstiger tidsgrænserne, idet sager med mange medsigtede kan antages at blive mere langvarige.

Af de 776 varetægtsfængslinger er der i de 464 oplyst om en eller flere medsigtede i sagen. For disse sager og for dem uden medsigtede er der i tabel 13 anført den gennemsnitlige længde af varetægtsfængslingerne.

Tabel 13. Gennemsnitlig længde af varetægtsfængslinger i dage fordelt efter antal medsigtede i sagen, 2009.

	Inden for tidsrammen			Uden for tidsrammen			I alt		
	Antal	Procent	Gsns.	Antal	Procent	Gsns.	Antal	Procent	Gsns.
Ingen medsigtede	287	42	163	24	25	404	312	40	182
En medsigtet	151	22	156	15	16	344	166	21	173
To til tre medsigtede	178	26	153	28	29	326	207	27	177
Fire eller flere medsigtede	61	9	197	30	31	359	91	12	250
I alt	677	100	162	97	100	358	776	100	187

Som det ses af tabellen, er der – uanset hvor mange medsigtede en sag angår – en nogenlunde konstant forhold mellem længden af varetægtsfængslinger, der ophører inden for tidsgrænserne, og de øvrige varetægtsfængslinger. Umiddelbart tyder tabellen således ikke på, at varetægtsfængslingens længde er relateret til antallet af medsigtede.

4.5. Angivne årsager til langvarige varetægtsfængslinger

Som nævnt indeholder spørgeskemaet fra Rigsadvokaten spørgsmål om, hvad der vurderes at have betydning for, at varetægtsfængslingen er blevet langvarig. Her skal ses på, hvilke årsager der er angivet i skemaerne, med henblik på at belyse, hvorvidt det vil kunne forklare, hvorfor nogle varetægtsfængslinger overskrider tidsgrænserne.

I langt de fleste sager – 97 pct. – er der angivet en eller flere årsager til, at varetægtsfængslingen har været langvarig, og der er sammenlagt angivet 1592 årsager, jf. tabel 14.

Generelt er der dog ikke markante forskelle på andelene af sager med de forskellige angivne årsager i forhold til, om varetægtsfængslingen holder sig inden for tidsrammen eller ej. De forskelle, der er, er små og går i forskellig retning, hvorfor der næppe på baggrund af disse oplysninger er muligt at pege på, hvad der forårsager, at nogle varetægtsfængslinger overstiger tidsgrænserne.

Det skal dog nævnes, at der for de varetægtsfængslinger, der er holdt inden for tidsrammen, er angivet i gennemsnit 2 årsager, mens det drejer sig om 2,8 årsager for de varetægtsfængslinger, der overstiger tidsgrænserne.

Tabel 14. Angivne årsager til langvarige varetægtsfængslinger fordelt efter, hvorvidt sagen er holdt inden for og uden for tidsrammen, 2009.

	Inden for tidsrammen		Uden for tidsrammen		I alt	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Forhold ved sagen	310	23	74	27	384	24
Politiet/anklage-myndigheden	43	3	6	2	49	3
Retten	219	17	32	12	251	16
Mentalundersøgelse	184	14	34	13	218	14
Andre undersøgelser m.v.	241	18	49	18	290	18
Den sigtede/forsvareren	178	13	45	17	223	14
Medgerningsmænd	87	7	20	7	107	7
Vidner	24	2	3	1	27	2
Andet	35	3	8	3	43	3
Antal anførte årsager i alt	1321	100	271	100	1592	100

5. Sammenfatning

De varetægtsfængslinger, der er omfattet af undersøgelsen, er afgrænset ved, at de overstiger en varighed på tre måneder. Lidt over 73 pct. af de langvarige varetægtsfængslinger overstiger dog en varighed på fire måneder, og i gennemsnit har de varet knap 6,2 måneder.

Analysen viser, at der fra 2001 til 2005 skete en kraftig vækst i antallet af langvarige varetægtsfængslinger, mens der frem til 2007 var et fald. Fra 2007 til 2009 er der igen sket en stigning i antallet af langvarige varetægtsfængslinger – særligt fra 2008 til 2009. Det samlede antal dage i langvarig varetægtsfængsling er ligeledes steget frem til 2005, hvorefter det falder frem til 2007, men stiger igen frem til 2009. I den registrerede periode fra 2001 til 2009 er det alene 2005, der overgår det samlede antal dages langvarig varetægtsfængsling i 2009. Med til det samlede billede hører dog, at den gennemsnitlige varighed af de langvarige varetægtsfængslinger er lavere i 2009 end i de tidligere år. Det er muligt, at den lovændring, der blev gennemført i 2008, og der som hovedregel indebærer en tidsbegrænsning af varetægtsfængslingerne, har haft en betydning herfor.

Væksten i antallet af langvarige varetægtsfængslinger skal antagelig i nogen grad forklares med en vækst i antallet af anmeldelser for røveri og visse former for ejendomsforbrydelser.

Analysen viser videre, at 13 pct. af varetægtsfængslingerne i 2009 overstiger de tidsgrænser for varetægtsfængslinger, der blev indført ved en lovændring i 2008, jf. retsplejelovens § 768 a, stk. 1 og 2, og som gælder, når der ikke foreligger særlige omstændigheder.

De analyser, der er gennemført med henblik på at pege på eventuelle årsager til, at nogle varetægtsfængslinger overstiger disse tidsgrænserammer, tyder på, at det kan skyldes, at der i disse sager hyppigere er gennemført mentalerklæring, og at sagerne hyppigere er forelagt Retslægerådet og/eller statsadvokaten. Desuden har de undersøgelser, erklæringer m.v., der har skullet gennemføres eller indhentes, været længere tid undervejs, eller at det har varet længere, inden de er igangsat. Endelig viser analysen også, at der i disse sager er en længere sagsbehandlingstid hos statsadvokaten og en længere periode mellem anklageskriftets udfærdigelse og dom.